

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן
מליובאוויטש

תצא

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים ואחת לבריאה

שנת המאה להולדת כ"ק אדמו"ר מה"מ

לזכות

החתן הת' שלמה שיחי'
והכלה מרת חנה רבקה תחי'
הרשקופ

לרגל נישואיהם בשעטומ"צ
ביום ג', ח"י מנחם-אב, הי' תהא שנת אראנו סגולות

”ויבנו בית בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה
כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות”

*

נדפס ע"י הוריהם

הרה"ת ר' אליעזר ליפא וזוגתו מרת בילא חי' שיחיו הרשקופ
הרה"ת ר' חיים יוסף וזוגתו מרת חוה לאה שיחיו גולדברג

ביאורים לפרקי אבות

תצא ג

יש נוהגין כך כל שבתות הקיץ

„כל שבתות הקיץ“ — אולי יש לדייק מכאן שלדעת אדמו"ר הזקן יש לומר פרקי אבות גם בערב שבת שחל בתשעה באב. ואף שהרמ"א⁶⁵ פסק לא לאמרו בערב תשעה באב — כבר תמהו עליו האחרונים והשאירו דבריו בצריך עיון⁶⁶. ובפרט לפי מנהגנו ליוהר מכל עניני חשש אבלות כפרהסיא בשבת⁶⁷ — לכאורה אין מקום למנהג זה⁶⁸.

יש נוהגין כך כל שבתות הקיץ

לפי מנהג זה לומדים לפעמים שני פרקים בשבת אחת, כדי להספיק לסיים פרקי אבות לפני ראש השנה. ויש לברר ליצד נוהגים בקהילות ישראל לגבי אמירת „כל ישראל“ ו„רבי חנני“ בן עקשיא בשבתות אלו: האם שני פרקים אלו נחשבים לפרק אחד, ולכן אומרים משניות אלו פעם אחת בלבד, „כל ישראל“ לפני הפרק הראשון ו„רבי חנני“ בן עקשיא לאחריו סיום הפרק השני (וכמנהגנו לגבי פרשיות מחוברות, שקורין לעולה אחד סוף הפרשה הראשונה והתחלת הפרשה השני, היינו שתי הפרשיות נחשבות לפרשה אחת), או שכל פרק הוא ענין בפני עצמו, ולכן אומרים משניות אלו פעמיים, בתחלת וסוף הפרק הראשון ובתחלת וסוף הפרק השני.

(ומובן שאין מקום להחמיר ולומר משניות אלו פעמיים כדי לצאת מידי ספק, שכן בירור המנהג הוא ענין וחלק בתורה, שהרי מנהג ישראל תורה הוא⁶⁹. זאת ועוד: אם המנהג הוא לומר שני הפרקים בהמשך אחד, אין להפסיק בגניהם באמירת משניות אלו).

והנה, מצד הסברא יש פנים לכאן ולכאן:

הטעם להקדמת משנת „כל ישראל“ לפרקי אבות הוא, כדי להפיס דעתם של עמי הארץ, שאינם מבינים פירוש המשניות, ולכן מודיעים להם שגם להם יש חלק לעולם הבא⁷⁰; ומטעם זה מספיק לאומרה פעם אחת. ועל דרך זה יש לומר לגבי משנת „רבי חנני“ בן עקשיא, שדי באמירתה פעם אחת, כדי להודיע שכל פעם שיהודי מקיים מצוה נוספת, הוא מוסיף ב„לזכות את ישראל“, הן בכמות („יגדיל“) והן באיכות („ויאדיר“).

לאידך גיסא, יש סברא לומר משניות אלו פעמיים. דהנה הפרק הששי של פרקי אבות הוא ברייתא⁷¹, ולכן יש לומר שתי המשניות הנ"ל בין פרק חמישי ופרק ששי, כדי להפסיק בין משנה לברייתא; ושוב יש לנהוג כך גם לגבי שאר הפרקים, כדי שלא לחלק באופן האמירה בין שני פרקים אלו לשאר הפרקים⁷².

65) או"ח ס"ח תקנ"ג. 66) ראה ט"ז שם.

סידור יעב"ץ (דיני בין המצרים אשנב ג' לערב תשעה באב אות יב). מאמר מרדכי (או"ח שם). 67) ראה לקו"ש ח"ד עמ' 1090. 68) לקו"ש ח"י"ט עמ' 43. 69) ראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א. 70) כלבו טו"ס מ. 71) רע"ב שם.

72) משיחות ש"פ תצא תשמ"ה, נצרי תשמ"ו, תבוא נצרי תשמ"ז — על פי רשימת השומעים בלבד.

פארוואס געפינט מען, אז דער אויבערשטער צאלט שכר מצות (ניט גלייך, נאר) ערשט „למחר (לעולם הבא)“, כמאמר חז"ל, „היום לעשותם, למחר לקבל (ליטול) שכרם“, אז"ל דער אויבערשטער איז „מאחר“ שכרם (פון זדיקים גמורים אפילו) ביו „למחר“!

ב. מפרשים¹¹ פאָרענטפערן, אָ וויי-באלד „כל ימינו אנו משועבדים להקב"ה לעבודתו“ (וואָרום יעדער רגע פון חיי האדם איז ער מחוייב „לשמש את קונו“¹²), קומט אויס, אָ דער גאַנצער לעבן פון אַ מענטשן איז איין זמן של שכירות — יעדן אידן איז צוגעטיילט געוואָרן איין „שליחות“ און תפקיד וואָס ער דאַרף דורכפירן במשך חיים חיותו בעלמא דין, און יעדע פעולה שלו בתומ"צ איז אַ פרט פון זיין שליחות ותפקיד:

דערפאַר איז ניטאָ קיין חיוב צו צאַלן אַ אידן שכר מצות ביו לאחרי פטירתו

א. בנוגע דעם ציווי „ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש גו“ — איז ידוע די שאלה:

חז"ל זאָגן אז דער אויבערשטער איז „מקיים“ דאָס וואָס „הוא אומר לישראל לעשות ולשמור“. ובענינו — מיה גע-פינען בכמה מקומות בחז"ל, אָ די עבודה פון אידן בקיום התומ"צ ווערט צוגעגליכן צו דער עבודה פון אַ פועל פאַר זיין בעה"ב, און שכר מצות איז דער „תשלום“ וואָס דער אויבערשטער (דער „בעל הבית“) צאלט די אידן (די „פועלים“) פאַר זייער „אַרבעט“.

דאַרף לפי אַויסקומען, אָ יעדער מאָל ווען אַ איד פאַרענדיקט טאַן אַ מצוה, זאַל ער באַלד („ביומו“) באַ-קומען דעם שכר פאַר זיין „אַרבעט“ — כציווי השם בתורתו „ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש גו“ (און „לאַ תלין פעולת שכיר אתך עד בקר“).

6) להעיר מדב"ר (פ"א, י) אמר משה כו אתה עושה תורתך פלסתר דכתיב ביומו תתן שכרו... זו היא שילום עבודה של מי שנה שעמלתי כו.
7) תנחומא בראשית א. רשי" ס"פ ואתחנן.
8) עירובין כב, א. ע"ז (ג, א, ד, ב).
9) כ"ה בע"י עירובין שם (ועד"ז בע"ז ותנחומא שם: ולא היום ליטול שכרו). רשי" ס"פ ואתחנן. ועוד. — נח"ל לע"ל 44 ואלך.
10) עירובין שם.
11) אף שישנם עניני שכר גם בעוה"ז (ככל יעדו התורה (ראה לקמן סעיף ד ואלך). וראה משנה ריש פאה. ועוד) — איז עיקר שכרן של מצות. ואחז"ל (קידושין לט, ב. חולין בסופה) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (וראה לקו"ש ח"ט ע' 197 ואלך).
12) עיון יעקב לע"י עירובין שם (וראה שם וכן בע"ז ד, ב). ובכמה מפרשים עוד תירוץ. ואכ"מ.
13) קידושין בסופה.

1) פרשתנו כד, טו.
2) שמור פ"ל, ט. ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. וראה יקיד פליה, ג. ועוד.
3) ראה אבות פ"ב מ"ד-טז. תוי"ט (ורשי" בתוקתי כו, ט. ועוד. — וראה בארוכה. הדר"ז על מס' אבות (נדפס בלקו"ש ח"ו ע' 387 ואלך. ביאורים לפרקי אבות" בסופו).
4) קדושים יט, יג. וראה פרשי ע"פ.
5) ואע"פ שאם התנה עם הפועל ע"מ שלא יתחייב לפרעו בזמנו תנאו קיים (שיע אדהו חרימ ה"י שאלה ושכירות כו סי"ח) — הרי (א) אם יוכל לפרוע בזמנו טוב לפרעו ולא לסמוך על התנאי (שיע שם). (ב) ועוד ועיקר: אף מתאים לומר שהקב"ה התנה שלא כהוראתו בתורתו. ביומו תתן שכרו" — אה"י מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות" (כ"ל בפנים).

ועתה עומדים בתקופה השייכת למזמור צדי"ק, שסימו וחותמו בפסוק „ויהי נועם ה' אלקינו עלינו גו' ומעשה ידינו כוננהו", ש"תשרה שכינה במעשה ידיכם", שזהו תשלום השכר על כללות מעשינו ועבודתינו.

* * *

מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה בפועל — „המעשה

הוא העיקר":

לפרסם בכל מקום ומקום שעומדים בסיום וחותם דמעשינו ועבודתינו („כי תצא למלחמה על אויבך"), ובהתחלת התקופה דתשלום השכר, „מתן שכרן של צדיקים" („כי תבוא אל הארץ גו' וירשתה וישבת בה"), ובהתאם לכך צריכה להיות העבודה גם בענינים השייכים לימות המשיח, החל מלימוד התורה בעניני משיח וגאולה וביהמ"ק, ועוד ועיקר — מתוך מנוחה והתיישבות, שמחה וטוב לבב, כולל גם ע"י עריכת התוועדויות של שמחה, ובמיוחד בשייכות לשמחת נישואין ושבעת ימי המשתה (כולל גם חיזוק „מנהג ישראל" לערוך סעודת עניים), מעין ודוגמא והכנה לקיום היעוד „אז (לעתיד לבוא) ימלא שחוק פיננו", אשר, בדורנו זה, שנשיא הדור, כ"ק מו"ח אדמו"ר, ששמו השני „יצחק", ע"ש הצחוק והשמחה, הוא נשיא השמיני („אז" בגימטריא שמונה) להבעש"ט, נעשה הענין ד"ימלא שחוק פיננו" (לא בלשון עתיד, „אז", אלא) בלשון הווה.

(משיחות ש"פ תצא, י"ד אלול תנש"א)

(7) פרשי עה"פ.

(8) אבות פ"א מי"ז — שלומדים בשבת זו.

(9) תהלים קכו, ב. וראה ברכות לא, א.

מז העולם (ווען עס ענדיקט זיך דער זמן השכירות), ווייל „שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף" (ווי דער דיו"ט, אן אויב איינער האָט געדונגען א פועל פאר א תקופה מסויימת, איז דער שוכר ניט עובר אויף בל תלין ביז עס גייט דורך כל התקופה).

דער תירוץ איז אבער מתאים נאָר לויט שיטת הרמב"ם, אן עוה"ב — „סוף מתן שכרן של מצות" — איז עולם הנפשות בלא גוף (גן עדן) וואָס „באין לו לאדם אחר חיי העולם הזה" — ולפ"ז באַציט זיך „למחר (לעולם הבא) לקבל שכרם" צו גן עדן:

משא"כ לויט שיטת הרמב"ם — וואָס אָזוי איז די הכרעה פון קבלה און חסי-דות? — אן עולם הבא דאָ מיינט עולם התחי' (און דאָס איז דער תכלית השכר) — קומט אויס, אן דער אויבערשטער איז „מאחרי" שכר מצות ביז לעתיד לבא, הרבה זמן נאָך דעם ווי עס ענדיקט זיך דער זמן ה"שכירות" פון א אידן (א איד מוז וואַרטן צו באַקומען דעם שכר מצות

(14) כ"מ ק"ב.

(15) כ"מ שם (כמשנה). רמב"ם ה"ל שכירות פ"א ה"ב. שו"ע ח"מ סס"ג ס"ה. שו"ע אדה"ז ח"מ שם ס"ב.

(16) ה' הרמב"ם ה"ל תשובה פ"ט ה"א.

(17) ה"ל תשובה פ"ח ה"ב.

(18) שם ספ"ח.

(19) להעיר מרש"י עירובין שם ד"ה ולא למחר לעשותם. וראה ענף יוסף לע"י שם. חדושי גאוני"ם לע"י ע"ז ג, א.

אבל להעיר, דגם להרמב"ם, „סוף מתן שכרן של מצות" לכאורה אינו הגיע דעתה (שלאחרי מיתה), אלא לאחרי ימוה"מ ותח"מ (ראה עיקרים מ"ד פל"א).

(20) שער הגמול בסופו (הועתק בפירוש"י ל' רמב"ם ה"ל תשובה פ"ט ה"ב). וראה גם השגת ה' ראב"ד שם פ"ח ה"ב. ועוד.

(21) ראה לקיפת (צו טו, ג. ש"ש סה, סע"ד).

סהמ"צ להצ"צ מצות ציצית. ובכ"מ.

ביזן זמן פון (ימות המשיח ו)עולם התחי'!"

והדרא קושיא לדוכתא: ווי שטימט דער זמן התשלום פון שכר מצות מיט דער הלכה פון „ביומו תתן שכרו"?

ג. וי"ל — די שאלה ווערט באַ-וואַרנט לויטן ביאור פון אַלטן רבי'ן אין ספר התניא:

דער אַלטער רבי'ן ברענגט דעם מאמר רז"ל אן „תכלית בריאת עולם הזה הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", וואָס דאָס מיינט אן איז עולם הזה התחתון „שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית" וְאֵל לַיִכְטֵן דער „אור ה'" אן קיין שום פאַר-שטעל".

און דאָס ווערט אויפגעטאָן דורך „מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות" (ובמשך כל זמני העבודה בכלל), וואַרום יעדע פעולה פון א אידן איז עבודת התומ"צ איז פועל א זיכוך בגשמיות גופו וחלקו בעולם (און א המשכת אור אלקי בעולם) — אָזוי, אן בצירוף פון עבודת כל בני ישראל במשך כל הדורות ווערט נשלם דער בירור וזיכוך פון גאַנץ עולם הזה און די גאַנצע וועלט ווערט א „דירה לו יתברך".

[און ווי דער אַלטער רבי איז מבאר'ט, אן „כללות העולם" איז צעטיילט אויף ששים רבוא חלקים, כנגד די ששים רבוא נשמות" (וואָס דאָס איז דער מספר

(22) אף שישנו השכר דגיע — אי"ז עיקר שכרן של מצות (לדעת הרמב"ן כו'). וראה סהמ"צ להצ"צ שם (ובכ"מ) דבגיע הוא (בעיקר) השכר על לימוד התורה, ובתח"מ הוא מתן שכרן של מצות. ע"ש.

(23) תניא רפ"ז.

(24) תנחומים נשא טז. ועוד.

(25) תניא שם (פל"ז).

(26) ל' התניא רפ"ז.

(27) תניא פל"ז (מת, א).

פון די נשמות כלליות וועלכע זיינען „שרשים“ פון אלע נשמות ישראל — וואס יעדע נשמה פרטית איז א ניצוץ פון איינעם פון די „שרשים רבוא“ . . שרשים“) — והיינו, אן יעדע נשמה פרטית, יעדער איד האט א חלק אין עולם וואס איז „שייך לו“, וואס דורך זיין עבודה בתומצ איז ער מזכך „זיין“ חלק אין עוה"ז:

און דורך דעם וואס אלע ששים רבוא נשמות ישראל פירן דורך זייער עבודה, ווערט נזדכך „כללות העולם“ און ער ווערט א דירה לו יתברך].

און צו דעם מצב פון תכלית הזיכוך והעלי' וועט דער עולם צוקומען לעתיד לבא — לימות המשיח, ובעיקר וב- שלימות — בתחיית המתים, וואס דאן וועט לגמרי בטל ווערן דער רע פון עולם הזה און עס וועט זיין „התגלות“ כבודו וראו כל בשר יחידו ויפיע עליהם בהדר גאון עוזו וימלא כבוד ה' את כל הארץ“.

קומט לפיז אויס, אז די עבודה פון אלע אידן צוזאמען במשך כל הדורות יחד איז גדר פון איין „שכירות“, וואס ענינה ותכליתה איז צו אויפטאן א דירה לו יתברך בתחתונים. וייל נאך מער: איז דעם תפקיד זיינען אידן (ניט אין גדר פון „שכיר“, נאר) אין גדר פון „קבלן“: דער אויבערשטער האט איבער- געגעבן עולמו בידי ישראל אז זיי זאלן מאכן פון דעם עולם א דירה לו יתברך.

און דערמיט איז פארענטפערט פאר- וואס עיקר ענין השכר ווערט באצאלט ערשט לעתיד לבא (בימות המשיח, וב- עיקר — בעולם התחי') — ווייל דער שכר פון עולם הבא איז דער תשלום כללי צו אלע אידן כאחד: פאר זייער

(28) ל' התניא שם (פז, סעיב ואלף).

(28*) משאיכ השכר דג"ע הוא על עבודתו

עבודה צו מאכן פון וועלט א דירה לו יתברך: און דעם שכר באקומען אידן תיכף נאך זייער פארענדיקן די עבודה פון לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

ד. לויט דעם הסבר אין דעם תוכן פון שכר המצות — קען מען מבאר זיין נאך אז ענין בשייכות צו שכר מצות:

עס איז ידוע וואס דער רמב"ם איז מבאר בנוגע די הבטחות ויעודים טובים בגשמיות, וואס מיר געפינען „בכל התורה כולה“ (דלכאורה, ווי שטימט עס מיט דעם אז „מתן שכרן של מצות . . היא חיי העולם הבא“?) — אז „אין אותן הטובות הם סוף מתן שכרן של מצות . . אלא . . הקב"ה נתן לנו תורה . . והב- טיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה . . יסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה . . וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה . . כדי . . (ש)נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא“.

פון שטחיות לשון הרמב"ם איז משמע, אז די השפעות „כל הטובות“ בעינינו גשמיים וואס דער אויבערשטער איז מבטיח, זיינען ניט בתור תשלום שכר, נאר אן ענין צדדי, וואס קומט מצד חסד ה' — היות אז אידן זיינען מקיים תומצ (בשמחה), איז די הנהגה מלמעלה באופן אז דער אויבערשטער נעמט ארועק די דברים המונעים און איז משפיע „לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו“ צו קענען נאך בעסער דורכפירן זייער עבודה בתומצ.

ס'איז אבער שווער אזוי צו זאגן, ווייל לפיז וועט אויסקומען, אז אין די אלע

הפרטיות של כאריא, ולכן בא לו לאחרי גמר עבודתו (כניל סיב). וראה לעיל הערה 22. — ולהעיר

מאגה"ק סיו.

(29) הל' תשובה פ"ט היא.

לת.

והדגשה מיוחדת בכהנ"ל (בחודש אלול ד) שנת ה'תשנ"א — „תנשא“ בלשון ציווי — הן בנוגע להתגלות וביאת המשיח ש„נשא גו“ מאד“ , והן בנוגע להנישואין דכנס"י והקב"ה שבימות המשיח, ובלשון הילקוט שמעוני: „שנה שמלך המשיח נגלה בו . . עומד על גג בית המקדש . . ואומר עניים הגיע זמן גאולתכם“.

* * *

תלמידי הישיבה נקראים „תמימים“ ע"ש שלומדים „תורת ה' תורה הנגלית ותורת החסידות תמימה“, ולא עוד אלא שהלימוד דפנימיות התורה הוא בהבנה והשגה . . מעין ודוגמת והכנה להמעמד ומצב דימות המשיח ש„יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כו“.

וגם (ולכן) נקראים „חיילי בית דוד“ שמנצחים את המעמד ומצב ד„חרפו עקבות משיחך“, ופועלים התגלות וביאת משיח בן דוד באופן ד„ברוך ה' לעולם אמן ואמן“, כלשון הכתוב בסיום וחותם מזמור פ"ט בתהלים.

ולהעיר שתקופה זו (שמתוארת בסיום מזמור זה) נסתיימה כבר לאחרי מעשינו ועבודתנו במשך ארבעים שנה מהסתלקותו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שניתוסף בהפצת המעיינות חוצה באופן ש„נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע“,

(1) ישעי' נב, יג.

(2) ישעי' רמז תצט.

(3) שיחת שמחית תרנ"ט — „התמים ח"א ע' כה.“

(4) רמב"ם בסיום וחותם ספרו „משנה תורה“.

(5) כדברי כ"ק אדנ"ע בשיחתו הידועה בשמחית תרס"א (נדפסה בלקריד ח"ד

תשפז, ב ואלף. ועוד).

(6) תבוא כט, ג.

הנה נוסף על כל זה, איז דא א חיוב כביכול אויף דעם אויבערשטן צוצו- שטעלן די אידן און זיי באזארגן נאך פון פריער מיט שר, עמלם ומזונם כדי זיי צו געבן די מעגלעכקייט דורכצופירן עבודתם.

ובפשטות — אז שוין בתחילת השנה איז יעדער איד זוכה בדין און ווערט נכתב ונחתם לאלתר בספרם של צדי-

קים גמורים לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה — בבני חיי ומוזני רוויחי, ובכולם רוויחי, אויך בגשמיות כפשוטה,

און בשעת דער אויבערשטער גיט אידן גשמיות, מאכן זיי דערפון רוח- ניותי, און פירן דורך תפקידם — לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

(משיחות ש"פ וארא וש"פ בא תשמ"ו: ש"פ תצא תשמ"ה)

לקו"ש חכ"ט ע' 138

(51) כפתגם אדה"ז (היום יום' כז טבת).

50) ר"ה (טו, ב) ובמדרש (ירושלמי ר"ה פ"א הל' ועוד) הובא בסא"ח (סו"ס תקפ"א) שכבר בער"ה בטוחין שזיכין כו' ועד שמתעטפין כו'.

... במ"ש אודות שושבינין מצד הכלה תי, באם אין בזה מנהגים מיוחדים במשפחתם, כדאי שנוסף על שושבינין זוג נשוי יסובבו את החתן גם אמה תי עם בעלה שי.

ידוע ומפורסם אשר מנהגינו אשר החתן תחת חופתו מלובש קיטל, ומפני זה ביהו"כ בשנת חתונתו אין לובש קיטל ומתחיל בשנה שלאחרי.

כן מובן שתחת חופתו וכן בהמנחה שלפני זה בו אומר על חטא, ומהחופה ולהבא צ"ל בתפלתו חגור אבנט. כן בטח ידוע לו המנהג אשר מתירים כל הקשרים שבלבושי החתן (כמו עניבה או שרוך הנעלים וכיו"ב), וכן אין החתן מחזיק בכיסיו עניני כסף, זהב ואבנים טובות וכיו"ב — בזמן הקידושין.

(ממכתב כ"ה שבט, תשי"ח)

... בשאלתו בענין הטבעת של קידושין, הנה מנהג בית הרב הוא בטבעת של זהב, וכן ראיתי נוהגים גם א"ש והחסידים.

ולהעיר ממש"כ בס' טעמי המנהגים מס' חופת חתנים שנותנים הטבעת על האצבע מפני שבמזמור י"ט: והוא כחתן גו' מזהב כו', תיבת מזהב מכוונת לאצבע, עיי"ש.

(ממכתב י"ב אלול, ה'ש"ח)

ערטער וואו חז"ל פארגלייכן דעם ענין פון שר מצות צום תשלום וואס א בעה"ב איז מחוייב צו צאלן זיין פועל, ווערט געמיינט בלויז דער שר פון עוה"ב — און נישט דער ריבוי עניני שר המפורשים בתורה שבכתב!

איז דעריבער מסתבר צו זאגן, אז אויך דער ענין פון השפעות, כל הטר- בות המבואר ברמב"ם (המחזיקות את ידינו לעשות התורה), איז אין גדר פון שר"י ובמילא אז ענין פון הלכה, וואס מען געפינט דוגמתה אין די חיובי הבעה"ב צו א פועל.

ה. לכאורה וואלט מען דאס גע- קענט פארבינדן מיט הידוע, אז אידן ווערן אנגערופן עבדי ה', און דער דין ביי אן עבד עברי איז, אז חייב האדון להשוותן לו במאכל וכמשה בכסות וכ- מדור"י. און דערפאר, בשעת מיר זיינען זיך מתעסק בעבודת ה', איז דא א חיוב כביכול אויף דעם אויבערשטן, אונזער אדון, צוצושטעלן אלע אונזערע צרכים ובהרחבה (להשוותן לו).

אבער דאס איז נישט מתאים. ווייל דער חיוב פון אן אדון לעבדו — איז נישט דומה צו שר מצות (ווי א בעה"ב צאלט זיין פועל) — דאס איז נישט שר פעולה, נאר א חיוב על האדון לעבדו מצד דעם וואס הקונה עבד עברי קונה אדון לעצמו.

[ובכלל: דער גדר פון שר מצות — אז דער אויבערשטער צאלט אידן פאר זייער עבודה ווי מען צאלט א פועל —

30) ראה גם לעיל ע' 42-43.

31) ולהעיר מלשון הרמב"ם שם. אין אותו הסברות כו' סוף מתו שכרו של מצות.

32) רמב"ם הל' עבדים פ"א ה"ט. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 204 ואילך.

33) קידושין כ, א.

איז נישטא בא אידן אלס עבדים פון אויבערשטן: אן עבד באקומט נישט שר פאר זיין ארבעט: ער איז מחוייב צו ארבעטן, זייענדיק קנוי לרבו.

משא"כ די השפעות טובות הנ"ל, זיינען אן ענין של התחייבות, וואס דוגמתם זיינען די חיובים פון א בעה"ב צו זיין פועל.

אויך איז דאס נישט מצד דעם וואס ביי א פועל איז דער דין — כי תבוא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך גו' כי תבא בקמת רעך וקטפת גו', אז דער בעה"ב מוז לאזן די פועלים עסן, ממה שהו עושין בו"י — אז עדיז איז בנדוד: וויבאלד אידן געפינען זיך בכרמו ושדהו של הקב"ה (עולם הזה) און טוען דארט, מלאכה פארן בעל הבית, נעמען זיי זייערע צרכים (שכל

34) ראה בארוכה. הדר"ה הנ"ל (הערה 3) סעיף ז (ח) ואילך.

35) אין שבכלל לא שייך חיוב למעלה, דמי הקדימני ואשלם (ויקרא פכ"ז, ב), ונאמר (תהלים סב, ג) וילך אד' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו (ראה אהיה' שה"ש (כרד ב) ע' תשמט ואילך. ושי"ג ועוד).

36) פרשתנו כג, כה"ו — דבסוף הכתוב מדבר (כ"ט פז, טע"ב. פרש"י עה"פ. רמב"ם הל' שכירות רפ"ב).

37) ל' הרמב"ם שם.

א) היינו שכי"ה גם ע"פ פשוטו של מקרא. ועוד: מזה פרש"י מעתיק בהדיה רק החיבות. כי תבוא בכרם רעך (וכן בפירושו על כי תבוא בקמח רעך) מובן, שההכרח לפירושו הוא מחיבות אלו עצמן (ודלא כמיש במפרשי רש"י (רא"ם, גרא ועוד) שרש"י סומך עמיש כ"ה שלאח"ז). וי"ל בפשטות, כמיש ברמב"ם (שכפונ"ס ההערה). וכי אילו לא שכרו מי התיר לו שיבא בכרם רעוהו בקמה שלו שלא מדעתו (ומתורצת קוש"ת הלח"מ שם. כי זהו דרשה היותר פשוטה) — יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ז). — וראה בארוכה לקו"ש תצא תשמ"ח.

צרכי האדם ווערן אנגערופן בשם אכילה⁽¹⁾, ממה שהו עושין בו —

ווייל די מצוה לייגט ארויף א חיוב אויפן בעה"ב (ניט צו מאכיל זיין דעם פועל, נאר) בלויז — שנייני⁽²⁾ אותן לאכול⁽³⁾ [ולוהוסיף: דער חיוב איז ניט נאר בשייכות צו אן אדם במלאכתו, נאר אפילו בנוגע א בהמה וואס ארבעט — ,לא תחסום שור בדישו⁽⁴⁾]:

משא"כ די יעודים טובים הנ"ל בנוגע די מצות זיינען ענינים וואס דער אויבערשטער איז כביכול מחוייב צו געבן אידן אלס שכר פאר זייער עבודה.

ו. ויש לומר הביאור בזה:

ע"פ האמור לעיל (סעיף ג) — אז דער תפקיד פון אידן איז צו מאכן פון עולם הזה א דירה לו יתברך — איז יש לומר, אז די עבודה פון אידן איז וועלט האט אין זיך (ניט נאר דעם גדר פון "קב" לנות", נאר) אויך דעם גדר פון שות' פות:

היות אז דער שכר דלעתיד לבא באַ שטייט אין דעם וואס אידן וועלן זען ,עין בעין" כבוד השם, דעם אור אלקי וואס איז נמשך געווארן דורך זייער

(38) ראה סנהדרין לה, א (ובפרשי' שם ד"ה שיכנס). ועוד.

(39) דווקא לומר שהבטחת התורה ביעודים גשמיים הא כמו בעה"ב שפסק ליתן מוונות לפועליו (ראה במ' רפ"ז) — כי זהו לא שכר פעולה, כי א ענין נוסף שהבעה"ב קיבל עליו (או שכיח מנהג המקום — ראה במ' שם), משא"כ הדיון שהפועלים אוכלים ממה שהו עושין בו שהוא חיוב מה"ת (ראה תר"ה ואלו במ' פו, א).

(40) פרשתנו כה, ד. — ודיני לא תחסום באו ברמב"ם (שם פ"ג) בהמשך לדיני אכילת הפועל. ובשו"ע אדה"ו (ח"מ שם ס"כ) כללם יחד: אדם או בהמה כ"י אוכלים ממה שעושי בו כ"י.

עבודה, אין דעם אופן פון ,שכר מצוה מצוה" — והיינו, אז דער ,שכר" איז ניט קיין באזונדער זאך פון זייער עבודה, נאר — דער תוכן פון דער עבודה גופא⁽¹⁾ —

קומט אויס, אז דאס איז בדוגמא כביכול פונעם דין⁽²⁾, הנותן ביצים לבעל התרנגולים להושיב התרנגולים עליהן עד שיצאו האפרוחים ויגדל אותן בעל התרנגולים והי' הריוח ביניהם⁽³⁾:

דער אויבערשטער האט איבער-געגעבן עולמו צו בני ישראל, זיי זאלן אויפטאן בעבודתם, אז אלקות וואס איז פאראן אין וועלט בכח⁽⁴⁾ ובהעלם (בדוגמא כביכול ווי די אפרוחים וועלכע זיינען דא ,בכח" אין די ביצים) זאל נתגלה ווערן און ביז צו תכלית הגילוי (— ,ויגדל אותך) — און דער ,ריוח" פון אט דער עבודה איז (מצד וכעין ,שותפות"), ביניהם⁽⁵⁾:

(41) אבות פ"ד מ"ב. וראה תניא רפ"ז. שם פליט (נב, ב).

(42) וי"ל שזה הפרש בין השכר דימות המשיח ותהיה לגבי ,קבלת שכר (ש)עיקרו באלף השביעי" (תניא פ"ז בהגהה) — דימויה ותהיה הם תכלית ושלמות בריאתי עוה"ז (תניא שם), היינו ה"ריוח" מהעבודה עצמה (ע"ד האפרוחים היוצאים ע"י הושבת התרנגולים): משא"כ השכר דאלף השביעי הוא לאחרי (ולמעלה מכל גדר של עבודה (ראה ש"ע"ת לאדה"מ צ"כ פ"ב).

[ומ"מ אין באיחור" שכר זה עד אלף השביעי משום כל תלין — כי ענינו של אלף השביעי הוא קבלת השכר על כללות ענין העבודה דכל שית אלפי שני, ששת ימי המעשה (ראה ש"ע"ת שם), ואכ"מ].

(43) רמב"ם הל' שלוהין ושותפין רפ"ח.

(44) להעיר מע"ח בתחלתו (וכן בשער ההקדמות הקדמה ג') שאחד מטעמי הבריאה הוא — ,שיחלנו שלמות כוחותיו כו"י. וע"פ המבואר בלקו"ש ח"ט (ע' 194 ואילך) יש לקשר זה עם המבואר בפנים. ואכ"מ.

(*) לכאורה כצ"ל, וכ"ה בכמה דפוסים.

דער אויבערשטער איז זיך מתענג כביכול פון דעם וואס עס האט זיך אויסגעפירט דער נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים (כמאמר⁽¹⁾, נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני): און אידן האבן תענוג פון ,לחזות בנועם ה"י⁽²⁾, פון דעם גילוי אלקות וואס זיי האבן אויפגעטאן בעבודתם.

[וואס דאס איז ניט נאר א ,שותפות" אין א זייטיקן ,ריוח" — אין דעם גילוי התענוג וואס עבודת בני ישראל טוט אויף — נאר אין א ,ריוח" וואס איז פארבונדן מיט דעם עצם מציאות פון עולם (ע"ד ווי אין דעם דין הנ"ל, אז מאיז שותפים אין די אפרו-חים וועלכע קומען ארויס פון די ביצים גופא), כמאמר חז"לי⁽³⁾, כל המתפלל כו' ויכולו כו' כאילו נעשה שותף להקב"ה ב' מעשה בראשית". וואס דער תוכן הענין פון אמירת ,ויכולו" איז צו ,מעיד" און מגלה זייני' די הכרה אין בורא עולם, וואס דאס איז דער מכוון פון כללות עבודתם של בני' בעולם שנברא בששת ימי בראשית — און דורך דער עבודה פון מגלה זיין אלקות אין עולם, וואס מען מאכט די וועלט גופא א ,דירה לו ית", ווערט מען א ,שותף להקב"ה במעשה בראשית".]

ועפ"ז יש לומר, אז דער ,חיוב" צו צאלן אידן שכר מצות בעוה"ז (להסיר הדברים המונעים ולהשפיע הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה) איז מיוסד על הלכה זו ,הנותן ביצים לבעל

(45) ספרי (ורשי') פינחס כה, ח. ובכ"ח.

(46) ל' הכתוב — תהלים כו, ד. וראה אגה"ק סכ"ט.

(47) שבת ק"ט. ריש ע"ב. ועד"ז ב"ן דין אמת לאמיתו (שבת י, א. וש"ג) ועד.

(48) ראה חז"א"ג מהרש"א שם. אוה"ת בראשית עה"פ ויכולו (מג, ב ואילך. שם כ"ד ג תקו, ב ואילך).

לקו"ש ח"ו ע' 22 הערה 73.

התרנגולים כו' והי' הריוח ביניהם", וואס דער דין איז⁽¹⁾, אז נוסף אויף דעם חלק הריוח, וואס דער ,נותן טיילט צו דעם ,בעל התרנגולים" לאחרי ש'גדל אותן, איז ער מחוייב ,צריך) להעלות שכר עמלו ומזונו . . בכל יום".

וכן הוא כעניינו, אז אויסער דעם חיוב פון חלוקת הריוח לעתיד לבא (נאך דעם ווי אידן פארענדיקן זייער עבודה צו מאכן פון וועלט א דירה לו יתברך), איז אויך בזמן הזה — במשך זמן העבודה — פאראן דער חיוב צו געבן אידן דעם שכר פון ,עמלם ומזונם", כדי זיי זאלן קענען דורכפירן עבודתם כדבעי (נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה").

ז. ענין הנ"ל האט א שייכות מיר-חדת צום זמן אין וועלכן מען געפינט זיך איצט — חודש אלול, דער חודש ההכנה צום יום הדין, וואס הדין פון ר"ה איז אויף ענינים גשמיים⁽²⁾:

ע"פ כל הנ"ל איז פארשטאנדיק, אז לבד זאת וואס זייענדיק עבדיו של הקב"ה, דארף דער אויבערשטער אונז געבן אלע אונזערע צרכים אין מזון לבוש ובית (כ"ז איז אן אופן פון ,להש-וותן לו", כביכול):

און לבד זאת וואס אויך מצד דעם יחס פון ,בעה"ב" און ,פועל", איז ווען א איד טוט עבודתו אין שדהו וכרמו של הקב"ה, דארף אים געגעבן ווערן די אפ-שריות פון ,ואכלת גי' כנפשך שבשך גי"ו" פון דעם אויבערשטנס כרם, עוה"ז [און דאס אפילו אויך מצד דעם גוף ונפש הבהמית, ,בהמה" שנאדם, היות אז מקרא מלא דבר הכתוב ,לא תחסום שור בדישו":]

(49) לקו"ת ר"ה (נס, ב) — מהגה"מ (הל' תשובה פ"ג אות א) בשם הרמב"ז.